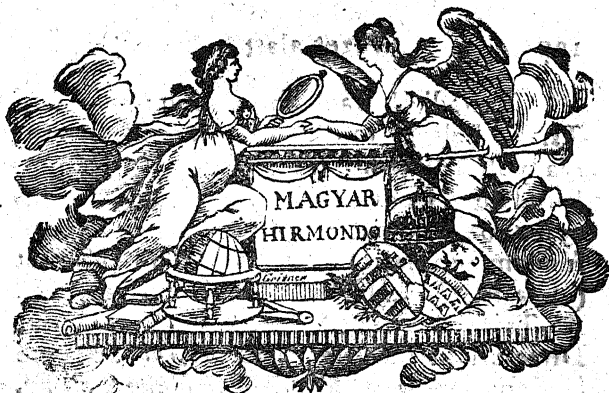




A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRALYI FELSEG^o
ENGEDELMÉVEL.

■■■■■■■■■■

Nro 9.

Köl Bétshen Bold. Afzszony Havának (Januáriusnak) ;
 30-dik napján 1798-dik Efstendőben.

Német Birodalmi Tudósítások.

A' Rastadti Békességekötés' tzikkelyeit köz-
 lötte már előre egy Londoni Újság, 's utánna
 némely más Újságok is, oly állítással, hogy
 azokat, a' Frantzia Direktórium kívánságá-
 ra dolgozta ki Professor *Büsch*. Ezenn
 nevezetes Hamburgi Tudós azonban, az
 oda való t. i. Hamburgi Újságban, hamis
 költeménynek hirdette azokat.

I

Rastadból Jan. 19-dikénn: — „A' Ts. K. Felség' telyes hatalmú Ministeré; ma vólt jelen leg-először a' Német-Birodalmi Deputatzió' Ülésébenn, 's ki nyilatkoztatta nékiek; a' Békesseg-kötés' fundamentomai-eránt való Instrukciójokat (Útasítatásokat) a' Fr. Ministereknek. A' Tsáfzari Minister' el távozása után, Directoriális Minister Baró *Albini* közlöt a' Deputatzióval, a' mit ő beszélt a' Fr. Követekkel.

Rastadtból Jan. 22-dikénn: — „Már officialiter is ki van jelentve a' Fr. Respublika' részéről az a' kívánság, hogy a' Rajna legyen neki határa Német-Ország felől.“

A' Rajna-balmeljéki Német Tartományoknak négy Frantzia Közönségstársaságosztályokra lett fel-osztatását írja már a' Betsi Udvari-Újság is, és meg-nevezi azoknak Fővárosaikat is: Moguntziát; Koblentzet; Triert, és Achent. Egy az említett Osztályok (Departmánok) kozzül; neveztetik a' *Donnersberg*ről; másik, a' *Rajna és Mosella* vizeiről; 3-dik, a' *Sár* vizéről; 4-dik, a' *Roer*-ről.

A' Koblentziek meg-kérdeződtek e' folyó Hónap' elein a' Fr. Kommisszárius által: Mitsoda Konstitútiót kívánnának

jövendőre magoknak? 's ők azt felelték, hogy valamint már a' múltt esztendő' Octóberében nyilatkoztatták magokat: Ők most is az előbbeni Konstitúcióhoz von-
szanak: mindazáltal ha már meg van ha-
tározva az ő öfzsze-kaptsoltatások Fran-
tzia Orszaggal; úgy ők szintolyan jó Fran-
tzia Polgárok lesznek, mint a' milyen Né-
metek voltak. Jövendő sorssokat a' Ra-
stadri Gyűlés' meg-határozásától függesz-
tik fel.

A' Frantzia Kiköltözttekre nézve; oly parantsolatot tétetett az Braunsvájgi Hertzeg közönségessé a' maga Tartomán-
nyaiban; hogy tartoznak Azok onnét ha-
ladék nélkül el takarodni. — A' Prusz-
fzai Király is szorossan meg-újjította azt
a' Rendelést; mely, tilalmazza a' Prusz-
szus Tartományokban való tartózkodását
a' Fr. Kiköltöztteknek.

Olasz Tudósítások.

Dalmátzia' Fővárosában Zárában, még
Décember' 17-dikénn ki-hirdettetett, hogy
1798-dik esztendő' Jan. ának 1-ső napján
fog ott fel-állíttatni egy Ts. K. Gubernium,
a' mely egyszersmind felső Apellationis
forum leszenn egész Dalmátziára nézve;
és egy mas Törvényfzék; mely tsak a'
Zárai Vidéknek leszenn első Törvényfzéke;
mind a' politikai mind az igazság' ki-fzöl-

gáltatását illető dolgokban. 31-dik Decem-
berben parantsolatot vettek mind a' két
Törvényfzék' választott Tisztjei; hogy más
nap tíz órakor meg-jelenjenek a' Guber-
nium' palotájában.

Új-esztendő napján tehát Ts. K. Kom-
misszárius Gr. *Thurn*, Gen. *Rukovina* Dal-
mátziai Commendánsnak, és B. *Knesevics*-
nek társaságábann, számtalan Katonai és
egyéb Tiszttektől kísértetve, a' Város' tem-
plomába ment, a' hol a' 80 esztendős Püs-
pöktől és az egész Papi rendtől nagy tisz-
tességgel fogadtatott; a' Nagy Mise szol-
gáltatása után el énekeltetett a' *Veni Crea-*
tor Spiritus. Ennek vége lévén; a' Vá-
ros' fő-piatzán, a' hol *Hohenlohe's Rei-*
fzky Regementjebéli Katonák állottak szép
sorban, fel-olvastatott az Udvari Secretá-
rius által az új organizátzió; meg-nevez-
tettek a' ki-választott Tisztviselők, elő-
adattak az új rendelkezések, melyeket a' Gu-
bernium szükségeseknek talált a' Népnak
hasznára, mind az el kezdett Ország-utak'
tsinálásának folytatásában, mind a' falusi
vagy nemzeti alsóbb Oskolák' bé-hozásá-
ban, a' hol a' Religió's a' tudományok
szorgalmatosan taníttassanak.

Ezenn fel-olvasást, a' Felség' nevét
hangoztató Éljen kiáltások váltották fel.
Az után Salvét lött a' rendben állott Ka-

tonaság, 's ágyúk durrogtak mind a' bástyákról, mind a' hajókról.

A' piatzról visszafutott a' Ts. K. Kommisszárius a' Guberniális házba, melynek nagy Szalájában meg esküdtek az új Tisztek. A' Szála 3 oldalainn Dalmata nemzeti Katonaság tisztelkedett, a' 4-diken a' Királyi trónus és a' Felség' képe szemléltetett. A' trónus gráditsánál állott jobbról egy asztal, a' Kommisszárius' számára, balról ismét egy, a' melyre egy Feszület két égő-gyertya között, és az Evangélium voltak téve. — A' Kommisszárius' Beszédje' summája:

A' Ts. K. és Apostoli Felség, esméretes ritka kegyességéből engem' méltóztattott ki nevezni a' végre, hogy azon Szövetséget, melyet ezenn vitéz Nemzet már régen kívánt, a' maga tartós boldogságára, szerössabbann meg-kössem.

E' szent 's örvendetes kötelességet azonban el nem érheti azon atyai íztelt, hogy az Ausztriai kegyelmes igazgatás alatt boldogulhasson ezen el hagyatott árva Ország, ha tsak Ti, egy hajdan oly híres Anya' gyermekei, készséggel nem nyújtjátok önnön magatok hazafiúi kezeiteket.

A' ti boldogságtok tehát, és az én dicsőségem, mely a' Ti szerentsétek' fundamentomának meg-vetéséből származik, itt a' fenn-forgó tárgy.

A' ti hasznok nagyobb, mert egy Nemzeté, a' mely mihelyest akarja, az el hagyatás és el nyomtatás alól, által-mehet a' valóságos polgári szerentsére: az én hasznom kissebb, mert tsak egygyes Személyé, és nem kívánok más jutalmat, tsak azon örömet, hogy az Auszriai Titusnak új szívket nyertem buzgó szolgálatom által.

Azon ajánlás, melyet ma általom tét az igazságot szerető kegyes Fejedelem, határozza meg, még a' leg-később maradtok' szerentséjét is.

Ti (a' Tisztviselőkhöz szóll), kik a' felséges akaratnak meg-örzésére választatatok, *Thémis*nek feddhetetlen szolgai, az igazságnak baráti, az ártatlanságnak védelmezői, 's a' bűnnek engesztelhetetlen ellenségi: ti, kik ma a' Tsászári szolgálatba léptek, tegyétek le hiteteket a' leg-fentebb hívatálnak véghez vitelére, a' Hazának szolgálatjára, híven szolgálván a' Fejének.

(Vége lévén az esketésnek, így folytatta beszédét a' Kommisszariusz Úr:)

Magatokra vállaltatok tehát a' nyomos hívatalt: a' jó rendnek fenn tartását, ember-társaitoknak védelmezését, egy szóval, a' köz-jó munkálódását: úgy iparkodjatok, hogy a' szomszéd Nemzetek lássák bennetek a' régi Dalmatákat, kik

a' hívségnek, betsületnek példái voltak, legyetek helyre-állítói az Illirus név' dicsőséges hírének, hogy ti is magatokévá-
tehessétek a' veletek egy kormány alatt
elő több Nemzetek ezen szavait: Boldogok
vagyunk.

Akkor mondhatom én is, mert bételt
a' Tsászár' akaratja, örvendezve: Exegi
monumentum aere perennius.

[Mediolánumi közönséges Levelekből ol-
vassuk, hogy a' Cisalpinus Katonák, Pe-
sará Fánó és Urbinó Városaiba az Egy-
házi Birodalomnak eleinten bé nem men-
tek volna: hanemha az oda való Elöljá-
rók magok kérték volna meg *Dombrows-
ki* Generálist, hogy lenne segítséggel az
ott el hatalmazni kezdett félelmes követ-
kezésű zenebonáknak le - tsendesítésére:
és mihelyt helyre állott a' tsendesség:
vízfzfa is kezdték vonni magokat azonnal
Dombrowski Generális' Katonái: és hogy
a' Cisalpinum Directórium egészfzen ki-
takarítsa a' maga fegyveres Népét, a' Ró-
mai Udvar' földjéről: erre intette azt Ber-
thier Frantzia Vezér, a' Frantzia Direk-
tórium' nevében.

A' Cisalpina Respublika' Elöljárói meg-
határozták magokban, hogy a' Frantzia
Respublikához, mint Annyokhoz tartozott
háládatosságjoknak Innepét szenteljék Jan-
21-dikénn.

Még Déc. 20-dikánn el indultak Rómából Nápolyba *Galeppi* Úr, és *Braschi* Cárdináli. A' Nápolyi Udvar' Római Követe *Bali Pignatelli*, oly Tudósításokat kapott egy Kurír által Nápolyból Jan. 3-dikánn, melyeket azonnal közlött a' Státus-Secretárius Cárdinálissal, és ez, még az nap üfzfe-hívatta tanátskozni a' Cárdinálisokat. Egy közönséges Hirdetményben meg-intetett a' Római Nép, hogy ily szorongattatás' idején, a' fársángolás helyett, emelje fel inkább szívét az Istenhez, és kérjen tőle segedelmet.

Korszika' Szigetébe egy Frantzia Seregofztály küldődött, minthogy ott két veszedelmes ragadó-nyavalya uralkodik: egygyik a' polgári had; másik a' tulajdonképpen úgy nevezett pestis.

A' *Liguri*ai (Genuai) Respublikábann, Jan. 6-dikánn végződtek a' Népnek első közönséges gyűlései, alkalmas tsendességgel, melyet hogy annyival hathatósabban fenn lehessen tartani: két ezer Fr. Katonaság tartózkodik a' Genuai földön.

A' Nápolyi Udvar, tudósítást vévén a' *Campoformidói* Békesség-kötésről, azonnal meg-esmérté a' *Cisalпина* Respublikát, 's Követül küldötte hozzá *Micheroux* Urat, ki, a' nehai Velentzei Respublikánál viselt vala Nápolyi Követséget.

Frantzia Tudósítások.

A' Római Frantzia Követtől *Bonaparte* Jósef Polgártól egy Kurír érkezett Jan. 10-dikénn Párisba; más nap pedig a' Római Udvar Párisi Követéhez *Massimi* Márkézéshez is érkezett egy Kurír Rómából. A' Direktórium, rendkívülvaló Ülésben olvastatta fel maga előtt a' Római történetekről szöllő Tudósításokat, a' melyeken nagyon meg-indúlt. Az Olasz-Országi Fr. Sereg' Vezéréhez *Berthier* Generálishoz mindjárt is vizsgálva küldtetett az Adjutánsa, parantsolatokkal. Jan. 11-dikén, közönségesekké íetettek *Bonaparte* Jósef Tudósításai.

Helvétziai Tudósítások.

Nem igaz, hogy a' Bernai Kormányfzék, a' Fr. Direktóriumnak hozzája intézett kívánságát, olvasatlan adatta volna vizsgálva *Mengaud* Fr. Követnek: sőt inkább igen szelíden válaszolt arra, jelentvén egész emberséggel, hogy Ő, midőn látta a' Helvétziai földön fekvő Basíleai Püspökségnek el foglaltatását: akkor gyűjött öszsze Katonákat a' határok' védelmezésére. Egyébaránt kész bővebbenn is ki-magyarázni magát ezen tárgy eránt a' Fr. Direktórium előtt, 's értekezni vele. Küldött is egy Ministert Párisba, 's azól-

ta tsendesebben láttatik magát viselni, 's a' *Waatlandiakhoz* is alkalmaztatni.]

A' Basíleai Elöljárók örömet tsak a' neutralitás mellett szeretnének maradni, és mind a' Frantziákkal békességesen élni, mind a' magok Alattvalóikkal is.

A' Frikthaliak, kik, *Brisgau*-hoz tartoztak, meg-értvén, hogy Öket a' Fr. Respublika, Basíleának akarja el tserélni más vidékért, kereken meg mondták, hogy ők készebbek minden ingó bingó jószágaikat magokhoz venni, 's Házai-
kat fel-gyűjtván másutt keresni magoknak lakhelyeket, mint sem a' Basíleai Parasz-
toknak mostani állapotjára jutni.

Angliai Tudósítások.

A' *Plymouthi* Kikötőhelyből egy oly Hajóssereg készült ki indulni *Nelson* Admíralis' kormányozása alatt, mely a' Frantzia ágyús-tsónakok ellen fog dolgozni. — A' Kenti partok' védelmezésére (Ángliában) húsz ezer Katonák vagynak ki rendelve, kiknek fő-quártélyjául *Ashford* választatott. Az *Essexi* és *Suffolki* partoknál 20 ezerig való fegyveres Nép állott már kézen Jan. 9-dik napjan, mely Népnek száma, 30 ezerre fog nevelődni. London' őrizete, egy Tartalék-seregen (Rezervakorpuson) kívül 3 Seregosztályokra bízattatik, melynek ketteje, 15 ezer emberből

fog állani mind egyik, a' 3-dik pedig, harmintz ezer Emberből, mely, Colchester-nél gyűl öfzsze. Ezenn Város, melynek hajdani neve *Procolitia*, 15 óránnyi földre fekszik Londontól Észak és Napkelet között; 6 óránnyira pedig a' tengertől.

Batáviai (Hollandiai) Tudósítások.

Hollandia (Batávia) mostani ideit, legszentsétlenebb időknek vallotta a' múltt esztendő' végén egy Nemzet-gyűlési Kommisszió, mely, ugyan azon tekintetből, a' penziókra nézve, oly ítéletét terjesztette a' Gyűlés' eleibe, hogy azokat nem Másoknak, hanem tsupánn a' szolgálatokra alkalmatlanokká lett Személyeknek kell adni ezentúl.

A' Frantzia Követ Batáviában, arra vette az oda való Nemzeti-gyűlést, hogy ne engedjen többé Ámsterdamból eleséget szállíttatni Portugalliába.

Elegyes Tudósítások.

A' Török Császár, hatvan ezer piászttert tett fel jutalmúl a' pártos *Joglu Basa'* fejére, kinek alkalmatlankodásaitól annál örömebb kívánna mentől elébb megmenekedni: mivel a' Görög Alattvalói is nem kevés aggódást kezdenek neki okozni.

Száznyóltzuan esztendő's Mulatt (két különböző, fekete és fejer színű Szüléktől

származott Ember) halálozott meg nem ré-
gibenn, Virgíniának *Friedrichstadt* nevű
Városában, ki a' maga Pátriarchai ideje-
ből 140 egész esztendőket veltett el Rab-
szolgaságban, *Sims* nevű Oberster Háza'
népénél.

*A' Békességgel és gazdagsággal csak
nem mindég együtt jár a' Tudományok' sze-
retete* — így ítéi egy nagy Historikus. —
Nagy-Britannia' Lakosinál, még a' had'
idején se' szüntek meg, oly eredeti tudós
remek munkák jöni Világ' eleibe, melyek
nyilván bizonyítják, hogy nem illik Nagy-
Britanniára, Juvenálisnak ezen panaszsa:

Scire volunt omnes: mercedem solvere nemo.
de mutatják bezzeg azt is: minémű mérté-
kére juthat a' tökéletességnek egy Nemzet:
ha szívessenn utánna. Ha lát most fel-tá-
madhatna, első Századbéli Római Historikus
Pomponius Mela, bezzeg el hülne belé,
mi lett abból a' Nagy-Britanniából, mely-
ről Ő még egyéb reménységet nem nyilat-
koztathatott vólt a' maga idejében, hanem
hogy a' Rómaiak diadalmanál fogva az a'
Sziget, és annak vad Lakosai esmereteseb-
bekké lesznek. Azon vad Lakosok' Maradé-
kai között t. i. Historikusokra is találhatna
olyanokra, kiket magánál elsőbbeknek ön-
ként meg-esmérne. Ilyen Historikusok ne-
vezetesen: *John Pinkerton*; 's *William
Mitford*. Ez, t. i. *Mitford*, 3-dik Darab-
ját adá ki a' múltt esztendőben, *The Hi-*

stori of Greece (Görög Ország' Históriája) nevű Munkájának, mely minden hasonló tárgyú Munkáknál feljebb betsültetik. *Pinkerton*; a' maga Hazájának Skótzianak Históriájából azt a' Szakaszt; mely nem vala még helyesen ki-dolgozva; t. i. 1371-dik esztendő-től fogva, 1542-dikig válaftotta magának; a' tökéletessen való ki-dolgozásra; és minekutánna sok esztendő-kig dolgozott volna azon *Gibbon* példája ízerént, ki-adta azt a' múlt eszt. ben.

Ebbenn a' Históriában minden Igazgatás Szakaszfa' fundamentomos előadásának; utánna van meg-téve különösen is az azon időbéli erköltsök, tudományok, mesterségek; és kereskedés' állapotjának nagy hasznú által-nézése: minden Igazgatás' le-írását pedig meg-előzi, az Igazgató tulajdonságinak le-rajzolása; mely igen neveli az Igazgatás' történeteinek figyelmes olvasásához való kívánságot: mivel azoknak fő okát előre ismeri már az Olvasó. (*Gibbonról szó lévén oda feljebb: most rövideden tsak azt jegyezzük meg itt felöle: hogy valámint Montesquieu szinte hozzá hasonlíthatatlanúl fejtegette ki a' régi Római szapora nevedezésének 's Világ' Törvényadó-jává lett változásának szövevényes okait: úgy, valóban majd tsak nem követhetetlen Gibbonnak is amaz örök betsben maradandó Históriája, melybenn a'*

roppant *Római Birodalom'* alább szállását, 's el enyészését oly eleven színekkel festi, hogy mintegy szemlélteti azt, az el ragadtatott figyelmetességü Olvasóval.) — *Pinkerton* mellett érdemlenek helyet *John Sinclair* és *Dávid Macpherson* tudós Skótusok is. *Sinclair*, a' maga Hazájának belső esmertetésére nagy szorgalmatossággal ölfelgyűjtögetett és rendbe-fzedett hasznos Jegyzéseit húsz Könyv-darabokban adta ki, *Statistical Account of Scotland* cím alatt. *Macpherson*, Skótzia régibb Históriajának világosítására, 's könnyebb megértetésére, sok munkával készített egy laistromát minden emlékezetes helyek' néhai nevezetjeiknek, az azoknál történt ütközeteknek 's a' t., 's a' laistrom mellé egy *Geographica-Mappát* is ragasztott. 1603-dik elztendőig van le-hozva a' Munka, melynek titulussa ez: *Geographical Illustrations of Scottish History, Containing the names of Places, mentioned in Histories, Records, with Explanations, of the difficult and disputed points in the historical Geography of Scotland.* — Az ilyen Könyvet még nálunk tsak sóhajtani lehet. Mi részünkről szereztesseknek tartjuk magunkat, hogy Magyar-Ország' Vármegyéinek tsak az újj Mappáit is közölhetjük Hazánkfiáival. A' Mappák mellé készíndő Leírásainkban nem mulatjuk el

azonban a' ki-nyomozható régi nevezeteket fel-jegyezni, és ezen kezdettel avagy csak az első fundamentomot meg-vetni, a' *Macpherson* Könyve hasonlatosságára valaha készüendő Magyar munkának.

Berlini közönséges Levelek írják, hogy a' mostani Királyné, magához hívatván a' Katona-sereg' Fő-Seborvosát, *Görke* Urat, meg-kérte egy szegény Özvegy Afz-fzony Fia eránt, hogy tenné Batalion Chirur-gussá, *Görke* Úr azt felelte a' Királynénak, hogy Ő jól esméri az ajánlott Ifjút, de az még éppen nem alkalmas Batalion-Chirurgusnak. Ezen közben bé-lép a' Király, 's kérdi mindjárt édesdeden a' Fő-Chirurgust, mitsoda járatban legyen? A' Királyné maga szóllott *Görke* Ur helyett, jelentvén, hogy Közbenjáró egy Ifjúért, a' ki Batalion-Chirurgus szerétne lenni. — „'S hát mit felelt kedves *Görkém*, kérdezte a' Király a' Fő-Seborvost“? — Hogy még nem arravaló az az Ifjú. — Jól van, monda a' Király, emberséges Ember, mászszor is így tselekedjen.

Magyar Ország

Debretzenből Jan. 20-dikánn: — „A' Tifzántúl való Ven. Superintendenzia, közelébb el végezte, hogy az itt lévő Ref. Collégiumbann a' Philosophiára, melynek sok féle részeit egy Professornak hasznó-

san és foganatosan tanítani lehetetlen, még egy Professor állíttassék elő, mely végre, *Lengyel* József Úr vagyon ki választva, mint jól készült és sok szép talentumokkal bíró, 's ugyan azért magáról nagy reménységet nyújtó Ifjú, ki a' Göttingai Universitásban is, honnan már vizfiza-tért Magyar-Országra, jelesen tökéletesítette magát. A' mostani Philosophiae Professor *Sárvári* Pál Úr, a' Mathesist és Physicát fogja ezentúl tanítani (*Minekelötte ezen Végzését a' Tiszántúlvaló Ven. Superindenttiának megérthette volna Lengyel József Úr, szép hivatalt vett a' Csurgói Gymnásiumbéli Professorságra, melyre ajánlotta is magát.*)

Debretzenbenn Provinciális Kommisszáriussá lett *Tessényi* János Úr, az előtt Besztertzebányai 2-dik Provinciális Kommisszárius.

Béts.

A' *Kassa* meljéki Opálbánya' Árendásai közzül, N. *Nájmanni* és *Obel* Urak, voltak audientziánn Ő Felségénél.